

PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
TOMASZ CHRÓSTNY

Warszawa, 10 maja 2021 r.

DPR.0240.144.2021

Pan Krzysztof Kwiatkowski
Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej
Senatu RP

Szanowny Panie Przewodniczący,

W odpowiedzi na pismo z dnia 19 kwietnia 2021 r. (sygn. BPS.DKS.KU.0401.16.2021), dotyczące rozwiązań zaproponowanych w projekcie ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 380), uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

Celem proponowanej zmiany (stanowiącej realizację postulatu zawartego w petycji obywatelskiej wniesionej do Senatu RP - P10-09/20) jest wprowadzenie do postępowania cywilnego bezwzględnego zakazu przesłuchiwanie pełnomocnika strony w charakterze świadka, co ma się przyczynić do zwiększenia ochrony interesu strony, poprzez zwiększenie poufności komunikacji strony z jej pełnomocnikiem i wykluczenie przekazywania przez pełnomocnika każdej wiedzy o swoim mocodawcy, również tej, którą posiadał w innych okolicznościach niż prowadząc sprawę lub udzielając porady prawnej.

Odnosząc się do powyższego, na wstępie należy podkreślić, że przepisy art. 259 kodeksu postępowania cywilnego regulują podmiotowe ograniczenia dopuszczalności dowodu z zeznań świadków. Podmioty wskazane w przedmiotowej regulacji nie mogą zeznawać *ex lege*, a więc sąd nie może dopuścić dowodu z przesłuchania ich jako świadków. O ile jednak w przypadku wojskowych, urzędników, osób zobowiązanych do zachowania tajemnicy Prokuraturii Generalnej RP zakaz ten ma charakter względny, o tyle w przypadku pozostałych podmiotów (po ewentualnej nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego również w zakresie pełnomocników stron), zakaz ten ma charakter bezwzględny.

Ustawodawca przewidział szeroki katalog podmiotów mogących pełnić w postępowaniu cywilnym rolę pełnomocnika procesowego. Zgodnie z art. 87 kodeksu postępowania cywilnego, pełnomocnikiem może być adwokat lub radca prawny, w sprawach własności intelektualnej także rzecznik patentowy, a w sprawach restrukturyzacji i upadłości także osoba posiadająca licencję doradcy restrukturyzacyjnego. Ponadto pełnomocnikiem może być osoba sprawująca zarząd majątkiem lub interesami strony oraz osoba pozostająca ze stroną w stałym stosunku zlecenia, jeżeli przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia, współuczestnik sporu, jak również małżonek, rodzeństwo, zstępni lub wstępni strony oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia (§ 1). Pełnomocnikiem osoby prawnej lub przedsiębiorcy, w tym nieposiadającego osobowości prawnej, może być również pracownik tej jednostki albo jej organu nadrzędnego. Osoba prawna prowadząca na podstawie odrębnych przepisów obsługę prawną przedsiębiorcy, osoby prawnej lub innej jednostki organizacyjnej może udzielić pełnomocnictwa procesowego - w imieniu podmiotu, którego obsługę prawną prowadzi - adwokatowi lub radcy prawnemu, jeżeli została do tego upoważniona przez ten podmiot (§ 2).

W postępowaniu cywilnym brak jest ograniczenia w zakresie liczebności pełnomocników występujących w sprawie, a więc strona co do zasady może ustanowić dowolną ich liczbę. Ze względu na to, projektowany przepis może być wykorzystywany do obejścia prawa, a mianowicie strona, obawiając się ujawnienia „niewygodnych” dla niej okoliczności, może powołać na swoich pełnomocników wielu członków rodziny, pracowników, a nawet osoby trzecie (pozostające z nią w stałym stosunku zlecenia; sprawujące zarząd majątkiem lub jej interesami), uniemożliwiając sądowi przeprowadzenie z urzędu lub na wniosek strony przeciwnej dowodu z ich zeznań w zakresie kluczowych ustaleń stanu faktycznego, co z kolei godzić może w treść konstytucyjnego prawa do sprawiedliwego postępowania (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) oraz naruszać przysługujące każdej stronie prawo do obrony. Ustalenie prawdy jest konieczne dla sprawiedliwego rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu (patrz: wyrok SN z dnia 4 stycznia 2004 r., sygn. akt V CSK 377/06 i wskazane w nim uzasadnienie wyroku SN z dnia 13 lutego 2004 r., sygn. akt IV CK 24/03).

Ponadto, proponowana nowelizacja może skutkować jeszcze dalej idącym ograniczeniem kręgu osób mogących zostać przesłuchanych w charakterze świadka w toku postępowania przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Nie bez znaczenia pozostaje tu okoliczność, iż z jednej strony - w sprawach dotyczących dowodów w postępowaniu przed Prezesem Urzędu, w zakresie nieuregulowanym w ustawie z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 275), stosuje

się odpowiednio art. 227-315 kodeksu postępowania cywilnego (a więc również stosowany byłby planowany bezwzględny zakaz dowodowy w zakresie zeznań w charakterze świadka pełnomocników stron)¹⁾, z drugiej natomiast strony - status pełnomocnika przed ww. organem regulują przepisy kodeksu postępowania administracyjnego. Przewidują one w zasadzie nieograniczony krąg osób, które mogą wystąpić w sprawie w takim charakterze. Wystarczy bowiem, że osoba, którą strona chce ustanowić swoim pełnomocnikiem, posiada zdolność do czynności prawnych (zgodnie bowiem z art. 33 § 1 kodeksu postępowania administracyjnego w związku z art. 83 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów²⁾ pełnomocnikiem strony może być osoba fizyczna posiadająca zdolność do czynności prawnych).

Wydaje się, że postulaty sformułowane przez autorów uzasadnienia zmiany kodeksu postępowania cywilnego w wystarczającym stopniu realizuje przepis jego art. 261 oraz szczegółowe regulacje dotyczące zawodowych pełnomocników - m.in. ustawa z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2020 r. poz. 1651, z późn. zm.) i ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach (Dz. U. z 2020 r. poz. 75, z późn. zm.) oraz kodeksy etyki tych korporacji zawodowych. Zgodnie z art. 261 kodeksu postępowania cywilnego, prawo do odmowy zeznań w charakterze świadka przysługuje małżonkom stron, ich wstępnym, zstępnym i rodzeństwu oraz powinowatym w tej samej linii lub stopniu, jak również osobom pozostającym ze stronami w stosunku przysposobienia (prawo odmowy zeznań trwa po ustaniu małżeństwa lub rozwiązaniu stosunku przysposobienia). Odmowa zeznań nie jest dopuszczalna jedynie w sprawach o prawa stanu, z wyjątkiem spraw o rozwód. Ponadto - zgodnie ze wskazaną regulacją - świadek może odmówić odpowiedzi na zadane mu pytanie, jeżeli zeznanie mogłoby narazić jego lub jego bliskich, wymienionych w paragrafie poprzedzającym, na odpowiedzialność karną, hańbę lub dotkliwą i bezpośrednią szkodę majątkową albo jeżeli zeznanie miałyby być połączone z naruszeniem istotnej tajemnicy zawodowej. Pełnomocnikowi, będącemu adwokatem lub radcą prawnym, przysługuje więc prawo do odmowy odpowiedzi na pytania objęte tajemnicą zawodową uregulowaną odpowiednio w przepisach ustawy - Prawo o adwokaturze (art. 6 ust. 1) oraz ustawy o radcach prawnych (art. 3 ust. 3). Przepisy wskazanych aktów prawnych, podobnie jak i kodeksów etyki zawodowej, obligują pełnomocników profesjonalnych do zachowania w tajemnicy wszystkiego, o czym dowiedzieli się w związku z udzielaniem pomocy prawnej.

¹⁾ Przepis art. 84 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

²⁾ Zgodnie z art. 83 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w sprawach nieuregulowanych w tej ustawie do postępowania przed Prezesem Urzędu stosuje się przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego, z zastrzeżeniem art. 84.

Reasumując, mając na uwadze szeroki zakres podmiotowy pełnomocnictwa procesowego w postępowaniu cywilnym i administracyjnym, objęcie bezwzględnym zakazem dowodowym pełnomocników w zakresie zeznań w charakterze świadka jest zbyt daleko idące, może być wykorzystywane instrumentalnie przez strony w celu obejścia prawa, w sposób istotny utrudniać przeprowadzenie postępowania dowodowego, a tym samym rozstrzygnięcie sprawy, godząc w przysługujące każdej stronie prawo do obrony oraz w treść konstytucyjnego prawa do sprawiedliwego postępowania.

Z poważaniem,
Tomasz Chróstny
Prezes
Urzędu Ochrony Konkurencji i
Konsumentów
/podpisano elektronicznie/